

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Kultur och landsbygd

- Civilsamhällets roll för ett lokalt kulturliv

Culture in rural areas

- The role of civil society in a local culture life

Elin Johnson

Kultur och landsbygd

– Civilsamhällets roll för ett lokalt kulturliv

Culture in rural areas

- The role of civil society in a local culture life

Elin Johnson

Handledare: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Yvonne Gunnarsdotter, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2018

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: *Civilsamhälle, kultur, social tillit, kommun, samverkan, mellanhänder*

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Hur skapas kultur i en liten landsbygdskommun, och vilken roll har civilsamhället för det lokala kulturlivet? Det är frågorna som behandlas i denna kandidatuppsats i ämnet landsbygdsutveckling. För att söka förståelse för dessa frågor har en kvalitativ intervjustudie gjorts med aktörer och personer som på olika sätt är involverade i det lokala kulturlivet i Bräcke kommun i östra Jämtland. Med hjälp av begrepp som brokers, governance och social tillit har materialet analyserats. Studien visar att civilsamhället är kärnan i genomförandet av kulturen på lokal nivå. Detta underlättas av att det finns en lokal samverkan mellan kommun och föreningsliv. En sådan samverkan möjliggörs av att det finns en tydlig rollfördelning, där kommunen har rollen som stödjare och civilsamhället rollen som genomförare av satsningar på kultur. För att det ska fungera i praktiken krävs det social tillit och personer som förmedlar resurser och information mellan civil och offentlig sektor. Som en liten landsbygdskommun skapar den geografiska platsen särskilda förutsättningar för skapandet av kultur. Det krävs ett brett samarbete för att kunna förverkliga idéer, ett samarbete som bidrar till att bredda både bilden av och innehållet i kulturen. Den platsbundna gemenskapen som återspeglas i det ideella engagemanget blir till en fördel för organiseringen av kulturen. Kulturen kan även fungera som en förmedlare av mötesplatser på en plats där både befolkning och samhällsservice har minskat, och med dem även de naturliga mötesplatserna. Civilsamhällets roll som genomförare av kulturen riskerar emellertid att kulturaktiviteter främst skapas i bygder där det redan finns eldsjälarna och ett aktivt föreningsliv. Studieförbundet såsom ABF:s lokalkontor i Bräcke spelar där en viktig roll i att skapa aktivitet och sociala mötesplatser i såväl tätorterna som i de mindre byarna.

Nyckelord: Civilsamhälle, kultur, social tillit, kommun, samverkan, mellanhänder

Abstract

How is culture created in rural areas? Which role does the society play for the cultural life in local communities? These are the main questions for this bachelor thesis in rural development. The study is carried out through a qualitative interview study with actors with different roles in the local cultural life in the municipality Bräcke, located in the region Jämtland in the northern parts of Sweden. With concepts such as brokers, governance and social trust, the empirical material has been analyzed. The study has shown that the civil society plays a crucial part for a realization of a locally based culture life. This is facilitated by a local collaboration between the civil society and the public sector. Such a collaboration is enabled by a clear separation of roles, where the municipality has the role to support and civil society the role to realize culture activities in practice. Further enabling factors for this collaboration is a social trust and the existence of brokers that pass on resources and information between the public sector and the civil society. As a small municipality in the rural areas in Sweden, there are certain context-based conditions for the realization of culture activities. A broad collaboration is required to put ideas into reality. This collaboration contributes to broaden up the traditional definition such as the content of culture. The location-based community in the civil society is beneficial for the organization of culture activities on a local scale. The culture activities have the potential to work as mediators of meeting places in rural areas, since a decrease of population as well as public services has resulted in fewer local arenas for social interaction. With civil society as the key player of the realization of culture activities, there is a risk that culture activities only will be realized in areas where it already exists active civil society organizations. Adult educational association (studieförbund) such as ABF's local office in Bräcke municipality, plays an important role in order to create and support activities and social gathering in the centers as well as in the small villages.

Keywords: civil society, culture, social trust, municipality, collaboration, brokers/middle hands

Innehåll

1 Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsning	6
2 Tillvägagångssätt	8
2.1 Kvalitativa intervjuer	8
2.2 Urval och reflexivitet.....	9
2.3 Analytiska ingångar.....	10
3 Det breda kulturlivet.....	15
3.1 Från jazz till basketbio.....	15
3.2 Till ABF och hembygdsföreningarna	16
4 Tillsammans för kulturen.....	18
4.1 Att stödja och genomföra	18
4.2 Att lita på varandra	20
4.3 En förmedlare av mötesplatser	22
4.4 Att bygga gemenskap	23
5 Platsens betydelse	26
5.1 Att skapa när man inte är så många	26
5.2 Med personen i fokus.....	29
5.3 Kultur med anknytning till platsen	31
6 Avslutande diskussion	33
7 Referenser.....	37

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Idén till denna uppsats kom till utifrån ett samtal som jag hade med en vän till mig i min hemkommun Ragunda i Jämtland. Bekanta till henne, som sedan några år är nyinflyttade i kommunen från Stockholm, hade delat med sig av sina tankar om hur det var att ha flyttat från ett pulserande stadsliv till en liten glesbygdskommun. De hade upptäckt att en stor skillnad med att bo här i jämförelse med att bo i Stockholm var relationen till kultur. Från att ha varit konsumenter av kultur i Stockholm menade de att de i Ragunda nu var både **producenter** och **konsumenter** av kulturella evenemang och upplevelser. I en stad som Stockholm är kulturutbudet brett och tillgängligt för dem att ta del av. I en liten glesbygdskommun där utbudet är mindre insåg de att de måste vara med och skapa den kultur som de efterfrågar. Att skapa något för att sedan uppleva det, gav hela upplevelsen ett mycket större värde än om de ”bara” hade varit konsumenter. Värdet i att vara del av något större och att skapa tillsammans med andra lokalt gav ett ökat livsvärde till att bo på just denna plats. Det ideella arbete som de nu lägger ner visar att föreningslivet och det som kallas civilsamhället är en del i hur kulturen organiseras i en glesbygdskommun som Ragunda. Deras upplevelse av att gå från konsument till både producent och konsument av kultur, i och med flytten till en glesbygdskommun, är ord som jag då och då har tänkt tillbaka på. Hur skiljer sig egentligen kulturlivet mellan landsbygd och stad? Hur skapas kulturen i en liten tätort och vilka är det som är med och skapar den?

Kulturpolitik har under den senaste tiden tagit mycket plats i svenska medier. Organisationen Hela Sverige ska leva släppte under våren 2018 en balansrapport om kultur och landsbygd under namnet *Kultur i hela landet*. Där redogörs det för att det råder en obalans mellan land och stad i både finansiering, jobb, utbildningsmöjligheter och tillgång till kultur. Den statliga och europeiska finansieringen av kulturlivet gynnar i första hand storstadskommuner dit större kulturinstitutioner och större kulturella arrangemang är koncentrerade. Det är även där kulturarbetare i första hand är bosatta; i de tre storstadsregionerna Stockholm, Malmö och Göteborg bor 70 procent av alla konstnärer inom musik, teater, dans, film och bild/form (Hela Sverige ska leva 2018). Koncentrationen av statliga kulturmedel till storstadsregionerna innebär att länen och kommunerna i de regionerna inte behöver lägga lika mycket pengar på kultur. De största kommunala kostnaderna för kultur per invånare har istället kommuner i gles landsbygd, dit statliga kulturmedel inte når i första hand. I hela landet, men kanske i synnerhet på Sveriges landsbygder, är därför civilsamhället en viktig aktör för hur kulturlivet organiseras. Jag vill med denna uppsats undersöka just civilsamhällets roll för det lokala kulturlivet och har valt att använda Bräcke kommun som ett konkret exempel, en glesbygdskommun i södra Norrlands inland. Jag vill som en del av det ta reda på om erfarenheten av att vara producent och konsument av kultur som jag har mött hos människor i min hemkommun, återfinns hos invånare i en annan liknande landsbygdskommun.

1.2 Syfte, frågeställningar och avgränsning

För att få förståelse för just civilsamhällets roll för det lokala kulturlivet har jag framförallt fokuserat på **hur** civilsamhället arbetar med kultur på en lokal nivå. Jag har därför undersökt vilka aktörer som är viktiga och hur en eventuell samverkan dem emellan ser ut. Syftet med uppsatsen är därför att, med Bräcke kommun som exempel, diskutera hur kulturlivet organiseras i en liten landsbygdskommun och vilken roll civilsamhället har för det lokala kulturlivet. Utifrån syftet har tre forskningsfrågor formulerats:

- Hur samarbetar kommunen och civilsamhället och hur förmedlas kontakter och resurser dem emellan för skapandet av ett lokalt kulturliv?
- Hur samspelar den geografiska kontexten med kulturlivets lokala förutsättningar?
- Hur skapas gemenskap kring det lokala kulturlivet?

Jag har valt att avgränsa min studie till Bräcke kommun i östra Jämtland. Bräcke kommun är idag en av Jämtlands läns minsta kommuner sett till en befolkningsmängd på 6500 invånare (SCB 2017). Från att ha varit drygt 12 000 invånare i början av 1950-talet har kommunens befolkning därmed minskat med hälften på drygt 50 år (SCB 1977.) Den begränsning med tid som arbetet för denna uppsats innebar gjorde att jag avgränsade mina fältstudier till informanter verksamma i centralorten Bräcke samt i en tätort och i en by; Kälarne och Rissna. Kälarne är en av kommunens 4 tätorter och ligger cirka 5 mil öster om Bräcke samhälle och har cirka 500 invånare. Rissna är en by som ligger cirka 5 mil norr om Bräcke samhälle. Rissna brukar räknas in i det som kallas Rissnabygden, där flera byar i kommunens norra delar ingår. Hade jag haft ett större urval av informanter verksamma i fler delar av kommunen hade min empiri och min tolkning av materialet eventuellt lett till bredare svar och gett en bredare förståelse för mina frågeställningar, vilket är viktigt att ha i åtanke i förhållande till studiens tillförlitlighet.

2 Tillvägagångssätt

2.1 Kvalitativa intervjuer

Eftersom jag i denna studie är intresserad av att fånga det lokala kulturlivet i Bräcke kommun, så har jag valt att göra en kvalitativ studie utifrån hur människor i Bräcke upplever kulturlivet. Under arbetet har jag valt att fokusera på informanternas förståelse av civilsamhället och dess roll för det lokala kulturlivet. Detta för att på så vis förstå fenomenet lokalt kulturliv så som det upplevs för informanterna utifrån deras egna perspektiv, det som brukar beskrivas som ett fenomenologiskt förhållningssätt (Kvale & Brinkmann 2013). Jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer där jag har utgått från en uppsättning förberedda frågor, men låtit samtalet styra vad vi pratar om och när (Kvale & Brinkmann 2013). Detta gjorde att intervjuerna kunde anpassas efter informantens kunskap och intresse, samtidigt som jag med hjälp av mina förbestämda teman och frågor kunde säkerställa att jag uppnådde mitt syfte med intervjun, vilket är en del av studiens validitet.

Eftersom jag har baserat mitt empiriska material på ett begränsat antal kvalitativa intervjuer är det inte möjligt att nå generella slutsatser utifrån statistisk representativitet. Den kvalitativa studien baseras i att all kunskap är kontextuell, vilket betyder att den kunskap och förståelse som jag samlat in under dessa intervjuer inte automatiskt kan överföras till en annan jämförbar situation (Kvale & Brinkmann 2013). Utgångspunkten för uppsatsen är dock att kunskap om det speciella har ett värde i sig, då den kunskapen kan användas för att förstå liknande situationer på andra platser (Teorell & Svensson 2016). De slutsatser jag drar om det lokala kulturlivet i Bräcke kommun kan därmed jämföras med kulturlivet i andra mindre landsbygdskommuner.

ner. I och med att uppsatsens fokus är att beskriva hur kulturlivet ser ut och uppfattas utifrån informanternas perspektiv, är uppsatsen av en **beskrivande** karaktär. Avslutningsvis är intervjun en social situation som i interaktionen mellan de två parterna producerar kunskap; frågorna och svaren styr den kunskap som jag som intervjuare sedan kommer att tolka (Kaijser & Öhlander 1999). Även om intervjuerna har haft karaktär av öppna samtal, där informanten i hög grad kunnat bestämma vilken väg samtalet skulle ta, spelar ändå mina tolkningar och min subjektiva förståelse av resultatet en roll och är något läsaren av denna uppsats bör vara medveten om.

2.2 Urval och reflexivitet

Uppsatsen bygger på fältarbete jag genomförde i Bräcke kommun under två veckor våren 2018. Jag intervjuade sammanlagt åtta personer med olika roller i Bräckes lokala kulturliv och verksamma i Bräcke samhälle, Kälarne samhälle och i Rissnabygden. Eftersom jag ganska snabbt under mina förberedelser för fältarbetet insåg att Bräckes lokala kulturliv involverar aktörer i många olika sektorer hade jag ett brett angreppssätt i valet av informanter.

Nyckelinformanter för studien är kulturchefen i Bräcke kommun och en anställd på ABF:s (Arbetarnas Bildningsförbund) lokal-kontor i Bräcke. Vidare intervjuade jag chefen för Folkets hus i Bräcke samt en lärare som arbetade med Skapande skola på grundskolan och biblioteket i Bräcke samhälle. Därefter intervjuade jag ordförande i Rissna Hembygdsförening, ordförande i Kälarne jazz- och bluesförening och i Bräcke Sportklubb och en manusförfattare och regissör baserad i Kälarne. De har under uppsatsens gång refererats till det som de här har blivit introducerade som, det vill säga i egenskap av vilken roll de har. Jag valde såväl föreningar som informanter för att de på olika sätt är aktiva med att anordna lokala kulturrevenemang via civilsamhället. Intervjuerna gjordes på informanternas arbetsplats, i föreningens lokaler samt på Hotell Östjämten i Kälarne. Utöver det gjorde jag observationer under Kälarne jazz- och bluesförenings styrelsemöte samt under ett möte för fem stycken hembygdsföreningar i Bräcke kommun. Observationer gjordes även kontinuerligt under mina besök i Bräcke samhälle, Kälarne och

Rissna, vilket hjälpte mig att kontextualisera informanternas berättelser och ge en större förståelse för platserna och de olika verksamheterna.

Valet av plats för studien gjordes utifrån att jag var intresserad av kulturlivet i en mindre landsbygdskommun och har ett intresse av just de kommuner som definieras som glesbygdskommuner. Bräcke kommun är en ”klassisk” glesbygdskommun i södra Norrlands inland i den bemärkelsen att de har haft en succesiv befolkningsminskning de senaste decennierna. Då jag är uppvuxen i en av Bräckes grannkommuner, Ragunda kommun, är jag bekant med kontexten och geografin. Min kännedom om platsen gjorde att jag kunde kontextualisera informanternas berättelser på ett bättre sätt än om jag inte hade varit från en närliggande kommun. Min lokalkännedom och det faktum att jag är från närområdet kan också ha bidragit till att det fanns ett större förtroende mellan mig och informanterna. På samma sätt som min förståelse för platsen kan vara en fördel i fältarbetet, kan det även göra mig blind inför självklara företeelser och fenomen, något som jag har försökt att vara medveten om i redogörelsen för min empiri.

Ytterligare en anledning till att jag valde just Bräcke kommun kom utifrån att jag kände till att de i Kälarne har en jazz-och bluesförening, som är välkänd även utanför länet. Jag var nyfiken på hur det kommer sig att detta förhållandevis lilla samhälle på 500 invånare har en så pass etablerad jazz- och bluesförening. Med utgångspunkt i Kälarne sökte jag mig vidare och kom i kontakt med kommunens kulturchef, som i sin tur rekommenderade olika personer och föreningar som hon tyckte var intressanta att intervjua när det gäller det lokala kulturlivet. Jag hade innan det gjort egna efterforskningar efter informanter för mina fältstudier, och de aktörer jag hade hittat via internet var samma aktörer som kulturchefen rekommenderade.

2.3 Analytiska ingångar

Kulturbegreppet

Eftersom begreppet kultur kan definieras brett och på många olika sätt har jag valt att avgränsa begreppet kultur. Denna uppsats behandlar den kultur som går under det **estetiska kulturbegreppet**, det vill

säga underhållning och konstnärligt skapande (Frenander 2005). Jag har därmed inte utgått från den bredare definitionen av kultur, det vill säga det antropologiska kulturbegreppet som innefattar normer, värderingar och levnadsmönster (ibid). Trots denna avgränsning har jag valt att intervjua personer i verksamheter som ägnar sig åt mer än endast kulturverksamhet i traditionell mening. Det syftar framförallt på Bräcke Sportklubb, Studieförbundet ABF och Hembygdsföreningen i Rissna. Detta eftersom jag ganska snabbt under mitt fältarbete insåg att det lokala kulturutbudet i Bräcke kommun bygger på en samverkan mellan många olika aktörer, varav jag ansåg det relevant att intervjua människor som på olika sätt bidrar till att skapa det lokala kulturutbudet även om de inte arbetar med kultur i direkt mening. I uppsatsen används **lokalt kulturliv** för att beskriva det kulturaktiviteter och det kulturella utbud som finns på lokal nivå.

Civilsamhälle

Civilsamhället beskrivs ofta som avskilt från privat och offentlig sektor och brukar även benämnas som den ideella sektorn, den samhällsfär som bygger på det ideella engagemanget hos medlemmar, volontärer och givare (Harding 2012). Civilsamhället definieras därmed som en icke-vinstdrivande frivilligorganisation som för sin verksamhet är beroende av ideellt arbete samt av donationer från såväl individer som företag och offentlig verksamhet (Wijkström & Lundström 2002). Civilsamhället har länge varit en viktig del i det svenska samhället och idag är nästan 80 procent av den vuxna befolkningen medlemmar i minst en förening, varav en väldigt stor del av dem jobbar ideellt på sin fritid (Harding 2012). En central funktion som civilsamhället har är att skapa och organisera sociala gemenskaper där människor möts. Här ses skapandet av det sociala kapitalet som ett starkt mervärde, det vill säga de relationer och den tillit mellan människor som blir till en resurs för platsen. En annan roll som ofta tillskrivs civilsamhället är dess roll som serviceproducent och som motvikt till staten och den offentliga sektorn (Harding 2012).

I takt med att den offentliga servicen har minskat på Sveriges landsbygder har andra samverkans- och styrelseformer, där civilsamhället kommit att spela en viktig roll, vuxit fram. Det gäller basservice såsom skola och Internet, men även kultur- och fritidsaktiviteter

och lokala kulturevenemang. En viktig del av kulturen på Sveriges landsbygder är studieförbunden, hembygdsföreningarna och Folkets hus och parker. De är aktörer i civilsamhället som spelar en viktig roll för att öka tillgången till kultur för människor i hela landet (Hela Sverige ska leva 2018). Kommunerna är de som i första hand har ansvar för det lokala kulturutbudet, men i likhet med många andra verksamhetsområden i mindre landsbygdskommuner är mitt antagande att mer ansvar läggs över på civilsamhället. Detta öppnar upp för ett behov av samverkan mellan kommun och civilsamhälle i organiseringen av kulturen, och eventuellt en ny typ av lokal styrning av det lokala kulturlivet. En viktig del för att möjliggöra en sådan samverkan är en social tillit.

Social tillit

Ett fungerande civilt samhälle drivs av att det finns en **social tillit** mellan aktörerna (Rothstein 2003), såväl mellan de som deltar i civilsamhällets aktiviteter som mellan föreningsliv och det offentliga. Det är när människor litar på att andra kommer att samarbeta som ett samarbete för ett gemensamt ändamål kan uppstå i praktiken (Rothstein 2003). Det finns ett visst samband mellan den tillit som människor känner till andra människor och den tillit människor känner till myndigheter och samhällsinstitutioner. Det vill säga att ju högre den mellanmännskliga tilliten är, desto högre är även tilliten till myndigheter (Rothstein 2003). Putnam (1993; Eek & Rothstein 2005) menar att ett starkt föreningsliv medför till att skapa en hög mellanmännskliga tillit (en horisontell tillit) och i nästa steg höja tilliten gentemot myndigheter och samhällsinstitutioner (en vertikal tillit). Det är en viktig aspekt för realiserandet av ett samarbete mellan civil och offentlig sektor för i detta fall kulturinsatser.

Brokers och governance

I det konkreta arbetet, inte minst för att säkra finansieringen av det föreningsbaserade kulturlivet, måste kontakter förmedlas och vägar mellan frivilligorganisationer och finansiärer öppnas. De personer som skapar sådana förmedlingar kallas här ”brokers” (Bartholdsson & Porro 2018). En ”broker” är en person som har tillgång till ett brett kontaktnät, som kan användas för att förmedla kontakter mellan

grupper av aktörer som annars skulle ha svårt att nå varandra. En översättning av broker är **mellanhand**, vilket jag anser passar bäst i studiens sammanhang och jag har därför valt att använda det i uppsatsen. Ett antagande jag gör är att mellanhändernas betydelse har ökat i takt med att det offentliga dragit sig undan från det konkreta arbetet med att förverkliga kulturinsatser. Denna förändring i rollfördelningen mellan det offentliga och civilsamhället brukar diskuteras i termer av en övergång från government till **governance**, vilket på svenska kan översättas ”från centralstyrning till interaktiv samhällsstyrning”. (Hedlund & Montin 2009). Denna interaktiva styrning eller flernivåstyrning bygger i många fall på ett samspel mellan civil, privat och offentlig sektor. Från att en samhällsfunktion tidigare har legat på det offentliga bygger den istället på ett ömsesidigt samspel mellan olika samhällsaktörer. I sådana samspel är mitt antagande att mellanhänder spelar en viktig roll.

Community och gemenskap

För att kunna diskutera den kontext som Bräcke kommun och de byar där jag gjort fältarbete befinner sig i har jag tagit min utgångspunkt i community-begreppet. Begreppet som sådant är emellertid ganska brett och olika forskare har gett det olika betydelser. Anthony P. Cohen menar att community bygger på att en grupp människor har något gemensamt med varandra som gör att de åtskiljs från andra grupper (Cohen 1985). I uppsatsen har jag använt community-begreppet dels för att förstå de drivkrafter som gör att människor väljer att gå samman för att arrangera kultur, dels för att beskriva effekterna av sådana aktiviteter. Ett community kan vara av både en fysisk och relationell karaktär, det vill säga det kan vara både en administrativ gräns inom ett land eller religion eller kultur som styr dess utformning. Det både den fysiska och den symboliska gränsdragningen gör är att den samlar en identitet som flera människor delar och känner en vilja att tillhöra. Community avser därmed både ett socialt fenomen, som en plats eller en grupp, samt en idé om gemenskap och en vilja att höra till (Delanty 2003). Det är givet att det spelar roll att människor befinner sig på samma plats och kanske använder denna fysiska närhet som utgångspunkt för gemensamma aktiviteter (jfr Gunnarsdotter 2005). Samtidigt består de aktiviteter jag undersökt av kulturevenemang, det

vill säga av aktiviteter som snarare kännetecknas av en intressegemenskap än av just närhet till platsen. Jag har valt att se community som uttryck för **gemenskap** och låter det vara en empirisk fråga hur aktörerna väljer att beskriva på vilka grunder en eventuell gemenskap byggs.

3 Det breda kulturlivet

3.1 Från jazz till basketbio

”Men varför ska du skriva om Bräcke, det finns väl inget kulturliv där?”. Det var vad en vän till mig sa när jag berättade att jag hade gjort mitt fältarbete i Bräcke kommun. ”Ja jo, kanske inte så mycket som i Östersund men de har faktiskt en hel del grymma grejer”, svarade jag. Jag tänkte på Folkets hus som live-sänder opera från Metropolitan i New York, på Bräcke sportklubb som sänder ”basketbio” för sina ungdomar på Folkets hus nyrenoverade biosalong. Jag tänkte på Kälarne jazz-och blusförening som är en av de mest kända jazzföreningarna i landet, på Bygdespelen i Bodda och på sommarkonserterna på hembygdsgårdarna. Allt det här och mycket mer är en del av kulturlivet i Bräcke kommun. Även fast kulturlivet i Bräcke kanske är minst lika aktivt och nyskapande som på vilken plats som helst, så är oftast inte kultur det de flesta tänker på när de hör orden landsbygd eller glesbygd. Koncentrationen av statliga kulturmedel visar en del av sanningen, kultursidorna i Dagens Nyheter visar en annan. Det är inte lika ofta den andra delen av verkligheten syns i våra nyhetsflöden, den om den lokala kulturen där civilsamhället och eldsjälarna är i centrum. När jag en torsdagskväll i april svänger upp bakom biblioteket i Kälarne möter jag en liten bit av just den verkligheten. Kälarne jazz-och bluesförening har styrelsemöte på byns bibliotek som ligger ett stenkast från ICA och Hotell Östjämten, centrumet i samhället. Mellan tuggorna av kanelbullar och klunkarna med snabbkaffe säger en av styrelseledamöterna:

Tänk vad mycket vi har fått vara med om. Kommer ni ihåg när Lill-Babs var här? Eller när Nisse Landgren kom och spelade? Eller det där bandet från Holland? Alla de här mötena man får uppleva och sedan gå hem och känna sig upprymd, då känner man sig väldigt privilegierad av att få vara en del av det här (Styrelseledamot i Kälarne jazz- och bluesförening).

Kälarne jazz- och bluesförening startade 1994 och från att från början ha varit en grupp musiker som spelade tillsammans, är de idag en förening dit artister från hela Norden vill komma och spela. Som i många andra mindre samhällen samarbetar föreningen med andra när de ska anordna konserter. Det är hotellet som ordnar lokal, mat och dryck, och det är ABF Bräcke, Bräcke kommun, Svensk Jazz, Regionkulturen och Bräcke Riksteaterförening som alla är med på olika hörn. Ordförande för föreningen berättar att när hon flyttade från Stockholm till Kälarne i början av 1990-talet hade hon tidigare inte varit engagerad i någon förening: ”Här är alla föreningar mycket närmare mig på något vis, de finns här i byn där jag bor. De var så påtagliga och så nära, i Stockholm var det inte alls så. Jag hade inte kontakt med någon förening där; jag hade mitt jobb, min familj och mina vänner.” Föreningarna blev ett sätt att lära känna människor och idag sitter hon med i 5 olika styrelser. Drivkraften är tydlig:

Sedan jag hamnade i sekreterareposten i hembygdsföreningen så älskar jag föreningsarbete. Tycker det är så vansinnigt roligt. Jag gillar samarbetet och när en grupp strävar mot någonting gemensamt.

Att sedan få vara med och välja vad man får lyssna på [i Kälarne jazz- och bluesförening] och samtidigt vara med och göra folk lyckliga och glada, det är den stora belöningen (Ordförande Kälarne jazz-och bluesförening).

3.2 Till ABF och hembygdsföreningarna

Någon dag tidigare besökte jag ABF:s lokalkontor i Bräcke samhälle, som jobbar såväl i tätorterna som i de mindre byarna. Som landets minsta ABF-kontor, det enda ABF-lokalkontoret i länet och med bara en heltidsanställd är det ett kontor där person- och lokalkännedom står i fokus för verksamheten. Studieförbunden är generellt sett centrala aktörer när det gäller att organisera det lokala kulturutbudet på Sveriges landsbygder, och så är det även i Bräcke kommun. Någon dag innan jag besöker ABF har de precis avslutat en nio veckor lång

konstutställning med lokala konstnärer som de har drivit tillsammans med biblioteken i kommunen. Veckan därpå hade de filmvisning i byn Väster-Övsjö, fem och en halv mil från Bräcke samhälle, som en del i det byafilmsprojekt där de har visning av i huvudsak olika dokumentärfilmer i byarna. På filmvisningen i Väster-Övsjö veckan därpå kom det runt 30 personer. Vid första anblicken kändes det som det som en liten uppslutning, men lägger man till att det i Väster- och Öster-Övsjö bor mellan 50–60 invånare ser man antalet besökare med andra ögon.

Snett ovanför ABF:s lokalkontor i samhället ligger Bräcke Folkets hus. Folkets hus utgör en central mötesplats i Bräcke samhälle där den nyligen renoverade biosalongen utgör en scen för bio, konserter och live-sänd opera. Eftersom Folkets hus ligger i samma byggnad som bibliotek, grundskola och lunchrestaurang är det en plats där olika människor möts. Just den live-sända operan är något som har ett större upptagningsområde av besökare än från bara Bräcke kommun. I regel erbjuder man en abonnerad buss från Östersund till opera-kvällarna, och i snitt lockar kvällarna en publik mellan 120-150 personer. Operan är här ett exempel på hur det lokala möter det globala, det som brukar benämnas som glocalisering (Featherstone et al. 1995). I linje med deras motto ”Ett hus för alla i fest och vardag” så visar opera-kvällarna, basketbion med Bräcke Sportklubb och det vardagliga mötet i lunchrestaurangen att det är ett hus av kontraster. När jag träffar Rissna Hembygdsförenings ordförande i bygdegården Zenit i Rissna, blir det tydligt även där sker det en bred och kontrastrik verksamhet. Det är soppluncher, teateruppsättningar, innebandyträning, konserter och en biblioteksfilial för den föräldra-kooperativa skolan i byn.

Den samverkan som uppstår mellan föreningar, hembygdsgårdar, studieförbund, kommun och privatpersoner bidrar till att bredda såväl innebörden som innehållet i det lokala kulturlivet. Den breda blandningen av såväl innehåll som aktörer i kulturlivet gör det i en mening svårt att avgränsa, men visar också på behovet av samarbete mellan olika aktörer. I mötet med mina informanter framkommer det att det finns ett aktivt samarbete kring kulturen mellan kommun och föreningsliv, det vill säga mellan den civila och offentliga sektorn.

4 Tillsammans för kulturen

4.1 Att stödja och genomföra

Det är verkligen civilsamhället som är basen för kulturlivet utöver biblioteken och kulturskolan. Vi lejer ut pengar till föreningslivet helt och hållet och låter föreningslivet göra bra grejer som vi betalar för [...] Kommer det bra idéer lejer jag nästan alltid bort det till en förening eller studieförening som vill, och ser till att de kan söka kulturbidrag (Bräcke kommuns kulturchef).

Det finns en tydlig rollfördelning i hur kulturen organiseras. Kommunen tilldelar civilsamhället ansvaret för att genomföra kulturevenemang. Kommunen har rollen som ”**stödjare**” och föreningslivet som ”**genomförare**”. Kommunerna är de som i första hand har ansvar för det lokala kulturlivet och är tillsammans med staten de som står för de största delarna av de offentliga utgifterna för kultur (Kulturakta 2017:4). Kulturen är ofta organiserad på olika sätt i kommunerna. I Bräcke kommun finns det en kulturchef som är ansvarig för bibliotek, kulturskola, allmänskultur och föreningsstöd. I första hand är kulturchefen arbetsledare för kommunens tre bibliotek samt kulturskolan. Med fyra tätorter utspridda över kommunen och med en befolkningstäthet på 1,9 per kvadratkilometer måste kommunen jobba på flera plan för att skapa ett så tillgängligt kulturutbud som möjligt för alla medborgare. Civilsamhället spelar därför en avgörande roll. Enligt kulturchefen är detta arbetssätt inte bara en ekonomisk fråga, utan tvärtom finns det flera värden:

För en kommun är det svårt att göra saker med kärlek, kommunal aktivitet har lite svårare att få engagemang och uppslutning. Det blir oftast bättre, handlar inte bara om att det skulle vara billigare att låta någon annan arrangera det. Men det har något med engagemanget att göra.

Hittar man någon som vill arrangera det så är ju det en grupp som har sina trådar och drar in människor, då blir det oftast bättre verksamhet [...] Då är det bättre att se vad folk vill göra där de är, vad vill föreningarna, vad vill de satsa på. Det är en större garant för att det faktiskt ska lyckas (Bräcke kommuns kulturchef).

Denna typ av ansvarsfördelning mellan offentlig och civil sektor bildar en lokal styrning av kulturlivet. Civilsamhället bidrar i det till att öka den offentliga politikens förmåga att nå regeringens kulturpolitiska mål att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet (Regeringskansliet 2017). Detta utgör ett lokalt exempel på civilsamhällets roll som serviceproducent och som motvikt till den offentliga sektorn, såsom den beskrivs av Harding (2012). Vid en sådan tydlig ansvarsfördelning är det dock viktigt att ställa frågan vilka resurser civilsamhället har till sitt förfogande för att kunna axla denna roll som genomförare av kulturen. Först och främst kan vi konstatera att kommunen och civilsamhället sitter på olika typer av handlingskompetens; civilsamhället sitter på resurser av engagemang och kommunen på resurser av finansiella medel, och det är när dessa kombineras som lokala kulturinsatser kan införlivas. Det som blir viktigt är då hur dessa länkas samman. Hur får civilsamhället tillgång till de finansiella medel som kommuner besitter? För även om stöd finns att söka från i detta fall kommunen så betyder det inte alltid att föreningarna vet hur eller vart de ska sökas. En viktig del i detta är först och främst den erfarenhet och kunskap som många personer i föreningarna har av styrelse- och föreningsarbete; flera av mina informanter satt med i flera föreningar och hade lång erfarenhet av hur man både skrev ansökningar och hittade nya samarbeten.

I Bräckes fall spelar dock även kulturchefen en viktig roll i att öppna vägarna mellan föreningslivet och kommunen som organisation. I hennes jobb, där det ingår att jobba för både föreningslivet och allmänskulturen, handlar det konkret om att se till att föreningarna vet hur och vart de kan söka aktivitetsstöd och kulturbidrag. Hon är en av de personer som kan förmedla både information och resurser och på så vis säkra en finansiering av det föreningsbaserade kulturlivet. Hen-

nes roll blir då att sätta kommunala medel i rörelse genom att samarbeta med civilsamhället. Hon har därmed rollen som mellanhand mellan civilsamhället och kommunen som organisation, så som Bartholdsson & Porro (2018) definierar en broker. En sådan mellanhand utgör en viktig resurs för civilsamhället och som möjliggör att de ska kunna axla rollen som genomförare av kulturen. När en lokal styrning mellan offentlig och civil sektor skapas erkänns civilsamhällets engagemang som en viktig del. Det som inte betonas lika ofta är betydelsen av just dessa mellanhänder, de länkar som finns mellan den offentliga och civila verksamheten som möjliggör samarbetet i praktiken (Bartholdsson & Porro 2018). Det handlar inte bara om en samverkan mellan offentlig och civil sektor, utan minst lika centralt är **hur** och av **vilka** vägarna dem emellan skapas.

Bakom denna ansvarsfördelning finns det i Bräcke kommun både en politik och en kommunal organisation som kan antas underlätta denna typ av arbetssätt av den lokala kulturen. Kulturchefens arbete är i dagsläget utformat som så att hon inte sitter fast i att hennes dagliga arbete inte är styrt. Hon menar att det möjliggör för henne att arbeta som en ”fri agent” i de olika verksamheterna (biblioteken, kulturskolan, föreningslivet och allmänskulturen) och hjälpa till där det behövs. Framförallt skapar det utrymme för henne att vara den som orkar sticka upp huvudet och hålla koll på vad som händer utanför den kommunala verksamheten, exempelvis hålla sig uppdaterad om vilka fria medel som finns att söka. Hon menar även att det i en mening finns ett politiskt stöd för kulturverksamheten i kommunen, då hon under sina snart nio år som kulturchef är en av de få cheferna som inte har haft några större besparingskrav i någon av sina verksamheter. Hon poängterar dock att om skatteintäkterna fortsätter att krympa, då finns det en risk att man rationaliserar bort kulturchefens tjänst och istället har en chef som också jobbar operativt.

4.2 Att lita på varandra

Den samverkan av kultur som finns i Bräcke kommun ligger i linje med vad begreppet governance står för, det vill säga en samverkan mellan olika samhällsaktörer för att öka den offentliga politikens

förmåga (Hedlund & Montin 2009). En lokal samverkan mellan civil och offentlig sektor är ingenting nytt i mindre landsbygdskommuner som Bräcke, men det som kan anses som unikt här är att det finns en tydligt uttalad rollfördelning av kulturutövande från kommunens håll. För att det ska fungera i praktiken krävs det (som förklarar i 4.1) att det finns mellanhänder som förmedlar kontakter och resurser mellan offentlig och civil sektor, en roll som framförallt kulturchefen har för den lokala kulturen. En annan viktig faktor är att det finns en social tillit mellan offentlig och civil sektor. Den första delen av den sociala tilliten är att det finns ett gemensamt intresse i att arbeta för ett lokalt kulturliv; kommunen har ett intresse i att det finns kultur för medborgarna och föreningslivet har ett intresse i att göra handling av sina idéer. Att idéerna kommer från föreningslivet självt är som kulturchefen beskriver ofta en garant för att en aktivitet ska lyckas, vilket formar en tillit gentemot föreningslivet. Tilliten¹ gentemot kommunen handlar dels om vilken tillit medborgarna har till kommunen som institution och vilken tillgång medborgarna har till information (Rothstein 2000).

Tilliten mellan människor bygger i första hand på vilken information jag har om den andre parten; vad vet jag om dennes avsikter och kan jag lita på att den kommer att vilja samarbeta för bådats vinning (Rothstein 2000)? Människor agerar på vilken information de har om den andra parten, vilket gör kanaler för information relevant. Vilken information föreningslivet har om kommunen och vice versa har därmed en betydelse för i vilken grad de kommer samarbeta, eftersom det är just informationen om den andra som möjliggör den **tillit som är en grund för samarbete**. Tillgången till information om exempelvis vilka stöd en förening kan söka och hur man söker dem underlättas i Bräckes fall av en personkännedom; man vet vem man ska prata med för att få den hjälp man behöver. Denna person är i detta fall kulturchefen, en roll som är en viktig informationskanal mellan kommun och civilsamhälle. En väldigt viktig del är också, som i andra kommuner, den tekniska tillgång till information som finns via kommunens hemsida som säkerställer att alla får tillgång till

---

¹ Den tillit gentemot kommunen som diskuteras i denna uppsats utgår från hur kulturlivet fungerar, och besvarar således inte nivån av tillit gentemot kommunen gällande andra verksamhetsområden.

samma information oavsett om personkännedomen finns eller inte. Tilliten gentemot kommunen främjas därmed om det finns tydliga informationskanaler, något som är relevant för all typ av statlig och kommunal verksamhet.

4.3 En förmedlare av mötesplatser

I nära samarbete med kommunen jobbar studieförbunden, vilka är nyckelaktörer i civilsamhället för skapandet av ett lokalt kulturliv. ABF Bräcke har i en mening en särställning i Bräcke i och med att de är det enda studieförbund som har ett lokalkontor och en heltidsanställd i kommunen. I mötet med mina informanter blir det tydligt att ABF har en fot med i olika evenemang som arrangeras i både Kälarne och Bräcke samhälle. Det är event som arrangeras både av föreningslivet såsom Kälarne jazz- och bluesförening, men också de event som anordnas av kommunen via biblioteken. Det finansiella stöd som ABF får i form av kommunalt föreningsbidrag möjliggör för deras verksamheter, och de blir således en mellanhand för finansiella resurser mellan kommunen och det övriga civilsamhället. I likhet med kommunens kulturchef förmedlar den ABF-anslände i Bräcke kontakter och resurser för införlivandet av lokala kulturevenemang:

Sedan har vi han på ABF. Det är samma där, jag ringer till honom och säger: "Du nu ska jag sätta upp den här pjäsen, vi är två som spelar. Betalar du hyran på bygdegården för värmen?" Ja jajamän inga bekymmer, skriv bara upp vilka dagar ni är där (Regissör och manusförfattare i Kälarne).

När ABF för några år sedan centraliserades till en distriktsavdelning med kontor i Östersund, bestämde man sig i Bräcke för att ha kvar kontoret i egen regi. Styrelsen och den anställda var övertygade om att de kunde göra bäst jobb om de fortsatte att ha kvar verksamhet lokalt. Målsättningen för ABF Bräcke är idag att prioritera verksamhet i de små byarna, och gärna så små byar som möjligt. Till Bräcke samhälle kommer ofta ett kommersiellt utbud av något slag, exempelvis till Folkets hus där det anordnas opera-kvällar eller där någon större artist bokar in sig själv. ABF Bräcke försöker därför lägga ut verksamhet i de olika byarna med jämna mellanrum. Det viktigaste är

då att det finns någon lokal att träffas i, vilket ofta är någon av hembygdsgrändarna. Projektet med filmvisning är ett exempel på en sådan verksamhet:

Nu när vi har haft det här projektet med filmvisning i de olika byarna: Jag pratar lite, visar filmen och sedan blir det ett sorl i publiken. De sätter sig vid kaffebordet och det är inte tyst i fem sekunder. Då känner jag att jag har uppnått mitt mål och jag plockar ihop mina saker och smyger därifrån (ABF-anställd i Bräcke).

Det blir tydligt att den ABF-anställda här har rollen som förmedlare av både kulturevenemang och sociala mötesplatser. Även om huvudsyftet med byafilmsprojektet är att visa dokumentärfilmer som en del i ABF:s folkbildande syfte, så visar citatet ovan att målet är uppnått när människorna samlas runt kaffebordet och börjar prata. Själva **mötet** i sig är därför en viktig del i projektet, ett möte som skapar ett tillfälle för människor i bygden att träffas och umgås. ABF är i och med detta en viktig aktör i civilsamhället som med sina verksamheter möjliggör för mötesplatser och i nästa led en social gemenskap.

4.4 Att bygga gemenskap

ABF bygger i exemplet ovan en gemenskapsfrämjande aktivitet, i linje med det som Anthony Cohen (1985) beskriver som en viktig del i uppkomsten av ett community. Människorna i bygden samlas i detta fall både kring en plats och kring ett gemensamt intresse; man träffas på hembygdsgränden för att titta på film tillsammans. Det som binder samman människor här är i första hand själva aktiviteten. Platsen eller lokalen där aktiviteten äger rum bygger inte en gemenskap i sig själv; det är innehållet som människorna skapar tillsammans genom aktiva handlingar som skapar föreställningen om en delad gemenskap. Samma sak är det med jazz- och blueskonserterna i Kälarna som brukar anordnas på Hotell Östjämten. Hotellet som byggnad är automatiskt ingen plats för gemenskap, men det blir en arena där människor kan träffas och umgås och vara en del i ett lokalt sammanhang.

Det blir därmed tydligt att det i första hand är via människors aktiva handlingar och interagerande med varandra som det skapas en

social gemenskap. Den fysiska platsen är dock viktig på två olika sätt. Det handlar dels om vilka som bor i närheten och som avgör vilka man kan arbeta med. I nästa led handlar det om vilka lokaler som finns att tillgå. Flera av mina informanter menade att lokaler oftast inte var något problem, i alla fall om man inte ville anordna något större evenemang. För stora arrangemang finns Folkets Hus i Bräcke, vars lokaler används av både lokala föreningar och arrangörer utifrån. I byarna spelar hembygdsföreningarna en viktig roll i och med att de ansvarar över hembygdsgrändarna, varav en samverkan mellan dem och andra föreningar blir en viktig del i iscensättningen av aktiviteter och olika kulturevenemang. Ordförande i Rissna Hembygdsförening menar att det är en självklarhet att deras lokaler ska kunna nyttjas av så många som möjligt i bygden, eftersom deras roll som hembygdsförening är just att verka för bygden och de människor som bor där.

Med sina verksamheter skapar föreningarna olika gemenskaper och ett **utrymme** för andra människor att träffas. Det är i detta utrymme som en bredare gemenskap kring kulturen skapas. Det är inte bara de i styrelsen i Kälarne jazz- och blues förening som får ta del av de konserter de anordnar, det möjliggör såklart för människor i området att få lyssna på live-musik på den plats de bor på. Dessa konserter lockar ibland både de frälsta jazzälskarna som de mer ”skeptiska grannarna”. Det som några av mina informanter lyfte var just deras bild av att många kommer av den enkla anledningen att det händer något i bygden. Just det faktum att det är en plats där många känner varandra gör att man går för att man kanske känner någon som deltar, eller för att man kommer att träffa andra som man känner om man går dit. Det lokala kontaktnätet blir därför en anledning till att gå på exempelvis sommar-teatern på bygdegården. Detta visar på att det finns en platsbunden gemenskap som blir till kulturens fördel, det vill säga att kulturen kan inkludera fler än ”bara” kulturintresserade personer och därmed få en större publik. Det är därmed inte alltid kulturaktiviteten som lockar utan kanske framförallt det sociala mötet. Förutom att kulturen här är med och främjar en lokal gemenskap, är det extra viktigt att betona av den anledning att det i en liten kommun finns ett förhållandevis litet befolkningsunderlag som gör det svårt att locka en större publik. Detta visar att det är kombinationen av plats och männi-

skors och föreningars aktiva handlingar som bidrar till att skapa en känsla av gemenskap kring det lokala kulturlivet.

Själva idén om gemenskap spelar också roll för den egna personen. De sociala relationer som bygger denna gemenskap och som föreningslivet i sin verksamhet är beroende av, är en del av den personliga drivkraften att engagera sig ideellt: ”Jo, men det är ju för gemenskapen och för att det är roligt att vara med och arrangera. Belöningen är ju sedan när all publik och alla gäster kommer” (ordförande i Rissna hembygdsförening). Ytterligare en drivkraft som bland annat den Kälarne-baserade manusförfattaren och regissören lyfte, var vikten av att arrangera föreställningar lokalt för att kunna hålla nere kostnaderna. Ska man boka in något utifrån är risken att kostnaderna rusar iväg till en nivå som man i föreningslivet inte har resurser till. Genom att sätta upp teaterföreställningar tillsammans med hembygdsföreningarna, kan kostnaderna hållas nere och en lokal publik som annars kanske inte hade gått på teater får möjlighet att se den på den plats de bor på. Detta är ett exempel på hur den personliga drivkraften och intresset i detta fall att skriva och arrangera teater, möjliggör för ett lokalt kulturliv och stärkandet av en lokal gemenskap.

5 Platsens betydelse

5.1 Att skapa när man inte är så många

En av svårigheterna med kultur i små orter är att det kan vara svårt att få en stor publik, inte minst därför att vi numera kan ses leva i ett samhälle där mediauppmärksamhet också speglar självkänsla. Skalan² på kulturella evenemang är därför något som kan anses vara centralt för kulturlivet i en mindre landsbygdskommun. En liten befolkning ger ett mindre underlag för all verksamhet och det är svårt för en kommun i Bräckes storlek att tävla om massorna. Bräcke kommuns kulturchef säger att det är en utmaning eftersom de små eventen, exempelvis en författarkväll som drar tio personer, inte får lika mycket medial uppmärksamhet som till exempel Digiloo-turnén där man har lassat på med fem stora tv-kändisar: ”Uppmärksamheten är inte allt, men den behövs samtidigt för att vi ska kunna räta på ryggen och skapa någon trygghet och stolthet i att mitt val att bo här är tillräckligt bra” (Bräcke kommuns kulturchef). Bristen på medial uppmärksamhet visar i en mening att ”man inte spelar någon roll”, det vill säga platsen och de människor som bor där. Detta blir kanske extra tydligt när det ”bara” rapporterats från platsen när det kommer större event utifrån, eftersom det blir ett ställningstagande av vad som anses som värdefullt att rapportera om och inte. Kulturchefen menar samtidigt att det är viktigt att komma ihåg att se det proportionerligt till befolkningen:

---

² För att beskriva storleken på verksamheten väljer jag att använda begreppet **skala**. Storleken avser i detta sammanhang hur stor kommunen är till befolkningen medan skala avser hur verksamhet måste anpassas till befolkningsstorleken.

Arrangörer som är ovana som kanske ser för sig att det ska komma jättemånga, och så kommer det inte så många och de tänker att de har gjort ett dåligt jobb. Men då måste man komma ihåg att det sällan blir massor.

Vi kan vara olycklig över att det bara kom fem personer på ett författarbesök, eller kan man välja att se det som att fem personer i Bräcke, det är femtio i Östersund och flera hundra i Stockholm. Och sedan har det all betydelse i världen för de fem personer som faktiskt kommer, det är dem vi jobbar för. Och då får man vara hemskt glad om man har berört fem personer och berikat deras liv (Bräcke kommuns kulturchef).

Befolkningsunderlaget i en liten landsbygdskommun och skalan på verksamheten gör att kulturlivet i en mindre landsbygdskommun skiljer sig från kulturlivet i en storstad, vilket kanske är en av de tydligaste skillnaderna mellan stad och land när det kommer till kultur. En gles befolkning skapar ett litet befolkningsunderlag och det blir dyrare att upprätthålla både offentlig och kommersiell service där avstånden är långa (Westholm & Waldenström 2008). Detta påverkar alla typer av aktiviteter och relationer, och således även kulturlivet. Utmaningen med befolkningsunderlag är något som den ABF-anställda i Bräcke lyfte. De finansiella stöd de erhåller bygger på den kvantitativa verksamhet de har haft de senaste tre åren, vilket betyder att det får stöd för antalet deltagare de har i sin verksamhet. I en sådan utformning av stöden kommer landsbygdskommunerna alltid vara ”förlorare”, eftersom de med en mindre befolkning inte kommer kunna bedriva verksamheter i samma storlek som det är möjligt att göra i större orter.

Platsens skala kan samtidigt utgöra en fördel för civilsamhället. En liten skala skapar känslan av att människorna och föreningarna är nära i ens vardag, en upplevelse som flera av mina informanter uttryckte på olika sätt. Detta genomsyrade även kontakten mellan kommunen och vissa av informanterna. Vetskapen om vem som sitter på andra sidan luren ger en känsla av att avståndet är kort mellan medborgare och kommun. Fortsättningsvis bidrar skalan till att det blir lättare att upptäcka de kompetenser som efterfrågas i vissa verksamheter, om det så är att spela saxofon som att veta hur man skriver ansökningar, eftersom det i en mindre kommun oftast kan vara lättare att faktiskt möta människor, vänner och bekanta i sin vardag. Småskaligheten som präglar både vardagslivet och de flesta typer av verk-

samheten underlättar för att man som individ kan få en överblick över platsen och de människor som bor där. Detta bidrar till känslan av att det är en kort väg från att gå från idé till handling:

Jag tror att det bästa med att bo här är för att det är just en kortare väg. Skulle jag bo i Göteborg så tror jag att jag skulle ha otroligt svårt att sätta upp alla de här teaterföreställningarna, det tror jag faktiskt [...].

Kommer du till stan så säger de att du kan gå med i en teaterförening där. Ja vilken då? Ja, den där Teaterverkstan. Men där är det kö och väntetid. Och det är bara i Östersund. Jag vet ju bara om Bräcke kommun så jag kan inte säga någonting om något annat. Men just här, med de grejer jag är intresserad av så är det mycket närmare till allt. (Regissör och manusförfattare i Kälarne).

Som en mindre landsbygdskommun i det som brukar kallas södra Norrlands inland, är platsen inbäddad i såväl en geografisk som en politisk kontext. Det handlar som tidigare nämnt dels om gleshet och långa avstånd som formar förutsättningarna för både den offentliga och den civila sektorn. Det handlar också om den föreställning om att små städer eller byar ibland ses som platser där det finns ett högt socialt kapital som blir en tillgång för lokal utveckling (Stenbacka 2012). Schuchsmith (2000) menar att just begreppet socialt kapital har blivit en anledning till att den statliga närvaron i landsbygdsområden inte behöver öka, utan tvärtom används det som en förevändning för att minska tilldelningen av resurser till landsbygd och glesbygd (Schuchsmith 2000 I; Stenbacka 2012). Ordförande i både Rissna Hembygdsförening och Bräcke Sportklubb uttryckte det som att ”här är vi vana att göra saker själva”, vilket är ett exempel på hur just föreställningar om platsbunden identitet formar det ideella arbetet. Den samverkan som uppstår i arbetet för att bygga både fiber eller driva byskolan formar en lokal tradition hos både civilsamhället och medborgarna att jobba ideellt, och där är platsen en del i att forma en gemenskap som innefattar både en fysisk plats och en relationell idé.

Denna samverkan kan bli till en resurs för andra typer av ideellt engagemang, exempelvis som i detta fall för det föreningsbaserade kulturlivet. Den lokala traditionen av att samarbeta och jobba ideellt, som kan ses som representativt för många landsbygdskommuner idag, ramar in alla typer av föreningar i ett visst sätt att jobba. De begränsningar som kommer med att jobba i en kommun där invånarna

är få, gör att det i praktiken ofta krävs ett brett samarbete mellan olika aktörer för att göra handling av idéer. Det är kanske inte en självklarhet att idrottsföreningen fixar bio åt sina medlemmar, men storleken på kommunen både möjliggör och kräver det; ska man skapa något måste man jobba tillsammans. Detta indikerar på att kulturen i detta fall får både ett bredare innehåll och en bredare definition, och i nästa led även inkluderar olika typer av människor.

5.2 Med personen i fokus

Även om småskaligheten innebär att det blir lättare att engagera sig och gå från idé till handling, betyder det också att de som väl engagerar sig ofta får ta ett stort ansvar. Flera av mina informanter satt med i mer än en styrelse på både ordförandeposter och som ledamöter. I ett litet samhälle ökar ”risken” för att en förening eller en viss typ av aktivitet, om det så är teater eller fotboll, kopplas till en viss person. När en verksamhet bygger på eldsjälur riskerar den dels att bli sårbar, dels kan rekryteringen bli svårare eftersom stort fokus hamnar på enskilda personer. Eldsjälarnas betydelse för genomförandet av kulturen innebär även en sårbarhet för det lokala kulturlivet i stort. Vidare är den person- och platskännedom som genomsyrar exempelvis ABF:s verksamhet i första hand en styrka, men i nästa steg även en utmaning. När verksamheten till stor del bygger på en enskilds persons erfarenhet och dess sociala relationer, kan det bli svårt att ersätta den personen och fortsätta med samma verksamhet. Den personliga prägnen genomsyrar såväl föreningslivet som den kommunala verksamheten:

Jag ser mest fördelarna med att jobba i en mindre kommun. Jag blir ju ”kommunen” oavsett var jag är. På en teaterföreställning är jag ”kommunen” där. Jag vandrar omkring som mitt jobb, vilket nästan alltid bara är fördelar. Vickar jag på bibblan i Kälarne kommer nästan alltid någon in och vill prata om något annat. Det är väldigt nära på ett sätt som jag föreställer mig att det inte är i en större kommun (Bräcke kommuns kulturchef).

Ett arbete som grundas i personliga relationer är en självklar del för föreningslivet, men även något som kan vara till en fördel för tjänste-

personerna på kommunen, vilket citat ovan visar. Denna närhet som kulturchefen uttrycker det, är en viktig del för att underlätta samarbetet mellan kommun och civilsamhälle. Det skalan på platsen medför är att det blir svårare att särskilja tjänsteperson och privatperson; gränserna där emellan suddas oftast ut (Barth 1972). Personkännedom var en framträdande del i flera av informanternas kontakt med både kulturchefen och den ABF-anställda i Bräcke, de två personer som i denna studie har definierats som mellanhänder och förmedlare av kontakter och resurser för införlivandet av lokala kulturinsatser. Betydelsen av personkännedom tål dock att problematiseras. På samma sätt som mellanhänder kan möjliggöra finansieringen av ett lokalt kulturliv, kan det även (potentiellt sett) reproducera relationer och maktstrukturer där inte alla föreningar och medborgare upplever sig ha samma tillgång till information och resurser. I en liten kommun kan det ta sig i uttryck i att den hjälp man får beror på vem man känner och att vissa medborgare därmed skulle gynnas mer än andra. En av informanterna lyfte att enligt hen har samarbetet med kommunen alltid fungerat bra och det har inte varit beroende av vem som jobbar med kultur- och föreningsfrågor. Även om denna erfarenhet säkert kan skilja sig åt mellan olika personerna, så visar det ändå att det finns en bakomliggande struktur till den kontakt föreningslivet har med funktionen kulturchefen. Det som är viktigt att poängtera är just det faktum att det i Bräcke kommun finns en kulturchef vars funktion är att jobba för och med föreningslivet. Dennes arbete underlättas också av om det inom organisationen finns utrymme för att nyttja personkännedom och lokala kontakter, eftersom det bidrar till att skapa en känsla av närhet mellan kommun och medborgare.

Fortsättningsvis kräver mellanhänderna aktiva aktörer för att kunna förmedla kontakter. Trots att kommunen via kulturchefen i detta sammanhang jobbar aktivt gentemot föreningslivet, bygger alla aktiviteter på att det finns ett engagemang och ett intresse i att genomföra det; finns det inte någon som vill genomföra, finns det inget för kommunen att stödja. Vad händer då i de byar där det inte finns något aktivt föreningsliv eller eldsjälur som engagerar sig i just kulturevenemang? Hur kan man säkerställa deras tillgång till kultur och en möjlighet till att mötas när genomförandet av kulturen ”hänger” på

eldsjälar och ideellt engagemang? I Bräckes fall spelar studieförbund som ABF en viktig roll i att möjliggöra för aktiviteter och mötesplatser i såväl kommunens tätorter som i de mindre byarna, som därmed kan bidra till att skapa kulturaktiviteter i de orter där det inte finns drivande föreningar i dagsläget.

5.3 Kultur med anknytning till platsen

I takt med att befolkningen har minskat i kommunen så har också samhällsservicen minskat i de mindre samhällena och i och med det har också de fysiska mötesplatserna blivit färre. Den ABF-anställda i Bräcke menar att det idag handlar om att återskapa en samlingspunkt för byborna som tidigare har bestått av den nu nerlagda butiken, där människor träffades för att prata samtidigt som de handlade: ”Men allt det är ju borta. Det här gör ju att ett forum för gemensam utveckling omöjliggörs när vi inte har någonstans att samtala”. Det blir tydligt att ABF:s verksamhet fyller ett större behov än att ”bara” erbjuda kulturaktiviteter såsom filmvisning, musikcaféer och konstutställningar. De kulturevenemang ABF bedriver möjliggör för människor att mötas och bygga relationer. ABF blir därmed en förmedlare av mötesplatser och i nästa led i skapandet av en känsla av gemenskap kring platsen, något som möjliggör för just samtal och gemensam utveckling. ABF:s verksamheter exemplifierar därmed det SKL menar är en av kulturens viktiga samhällseffekter, nämligen att bidra till lokal utveckling (SKL 2008). Värdet av att ABF har kvar sitt lokalkontor i Bräcke är således av betydelse för både för det lokala kulturlivet och en lokal samverkan i allmänhet. Att ABF har ett lokalkontor är även en viktig del i vilken verksamhet man erbjuder och i förmedlandet av ett lokalt kulturarv. Det är när kulturen har en lokal anknytning som berättelser och skildringar av platsen och de människor som bor där kan skapas och berättas, skildringar som utgår från deras verklighet. Ett exempel på en sådan kulturverksamhet är de så kallade Bygdespelen i Bodda, en sommarteater som ABF drev tillsammans med föreningslivet i Bodsjö i nio år:

Bygdespelen skildrar bygdens historia och är ett led i att skapa en hemkänsla för deltagarna, särskilt för barnen som fått gratis tillgång till sin historia.

När de dessutom fått vara med och framfört den och fått känna stolthet och glädje att framföra sin egen historia... Det är någonting som skapar en känsla och en styrka hos människorna och något som finns med hela livet (ABF-anställd i Bräcke).

Bygdespelen blir här ett exempel på hur kulturen gestaltar de värden som formar en lokal gemenskap. En delad uppfattning om vad historien berättar för oss om vilka vi är – oavsett om vi är födda i byn eller flyttat dit i vuxen ålder. Bygdespelen är därmed ett sätt att berätta om just denna plats och samtidigt föra vidare ett lokalt kulturarv. Möjligheten att få skapa konst och kulturella yttringar är en vital del för yttrandefriheten och en demokratisk utveckling, eftersom det är just med kulturen som historier berättas och samtidskritik formuleras (SKL 2008). Värdet av en kultur som utgår från platsen och de människor som bor där kan inte uppmärksammas nog när skildringar av icke-urbana miljöer ofta ekar tomt i konsten, filmen och litteraturens värld. Att se sin egen verklighet bli berättad och uppmärksammas är en del i att erkänna den verkligheten och den platsen i samhället. En bristande representation av landsbygd och glesbygd i både media och i politiken gör att det kulturarv som bygdespelen lyfter kan anses vara av extra stor betydelse.

6 Avslutande diskussion

I denna uppsats har jag undersökt och försökt beskriva civilsamhällets roll för det lokala kulturlivet i Bräcke kommun. Det som denna studie visar på är att civilsamhällets engagemang och en samverkan mellan kommun och föreningsliv är kärnfaktorer för skapandet av ett lokalt kulturliv i Bräcke kommun. Det ideella engagemanget bland invånarna och föreningarna är det som skapar kulturen i praktiken. Detta underlättas dock av att det finns ett samarbete med olika typer av aktörer, både i och mellan offentlig och civil sektor. I Bräckes fall är studieförbunden, föreningarna och kommunen de tre nyckelaktörerna i denna samverkan. Just ordet samverkan, och speciellt lokal samverkan, är något som lyfts som en viktig faktor för samhällsutvecklingen på Sveriges landsbygder idag. Det denna samverkan betyder i praktiken kan variera mellan olika landsbygder, men det finns ett behov av att definiera den för att kunna stärka och utveckla den vidare. I Bräckes fall innebär denna samverkan att det finns personer som kan länka samman kommunala medel med civilsamhällets engagemang. Mellanhänder som förmedlar kontakter, resurser och information är alltså det som möjliggör denna lokala samverkan i praktiken.

I denna studie framkommer det att kulturchefen på kommunen och den anställde på ABF:s lokalkontor är två viktiga mellanhänder i det lokala kulturlivet. I rollen som mellanhand i en liten landsbygds-kommun som Bräcke är plats- och personkännedom två viktiga faktorer, något båda dessa innehar i olika former. Just det faktum att man känner varandra bidrar till att det skapas en social tillit mellan såväl aktörer som till den enskilda personen, vilket är den andra delen för att denna samverkan ska fungera. Det är med bakgrund av dessa mellanhänder och denna sociala tillit som en ansvarsfördelning av kul-

turen från offentlig till civil sektor kan förverkligas. Denna rollfördelning av kulturen innebär att kommunen har rollen som stödjare och civilsamhället rollen som genomförare, och det är när deras respektive handlingskompetenser möts som en samverkan kring kulturen uppstår. En viktig aspekt i detta är det faktum att det i Bräcke kommun finns en kulturchef som i sin tjänst har rollen som samordnare av kultur- och föreningsfrågor. Funktionen som samordnare av kulturen utgör ett stöd för föreningarna och underlättar civilsamhällets roll av att skapa och driva kulturevenemang.

Såväl en förutsättning som ett resultat av det föreningsbaserade kulturlivet är den sociala och lokala gemenskapen. Att träffa andra och jobba tillsammans skapar en känsla av gemenskap, vilket blir en viktig del i den personliga drivkraften till varför man väljer att engagera sig ideellt. Gemenskapen är i första hand av intressebaserad och relationell karaktär; människor samlas för att de har ett gemensamt intresse i att exempelvis spela teater. Samtidigt skapar föreningarna med sina verksamheter ett utrymme för andra människor att träffas, vilket bidrar till att skapa en bredare gemenskap kring kulturen. De relationer och den sociala gemenskap som finns på platsen blir för många en anledning till att gå på teater eller konserter, vilket visar på att det finns en platsbunden gemenskap som blir till kulturens fördel.

Vidare är den geografiska kontext som Bräcke befinner sig, det vill säga en mindre landsbygdskommun i östra Jämtland, en kontext som präglas av glesa strukturer och ett litet befolkningsunderlag. Detta skapar utmaningar för skalan på verksamheterna. I en liten kommun är det svårt att locka en större publik, vilket kan kännas tungt för arrangörerna när förhoppningen är att det ska komma en stor publik. Samtidigt skapar just den geografiska kontexten vissa förutsättningar som kan verka som en fördel för både civilsamhället och det lokala kulturlivet. Två av civilsamhällets mest centrala funktioner är nämligen att dels skapa och organisera sociala gemenskaper där människor möts, dels att agera som motvikt till det offentliga. Just dessa två funktioner framträder kanske som allra tydligast i en liten kommun där människorna är närmre både varandra och det offentliga. Det är lättare att som invånare få en överblick över platsen och de människor som bor och verkar där när det helt enkelt är en plats med en förhållandevis liten befolkning. Denna ”överblick” av platsen kan

fungera som en fördel för civilsamhället i en liten landsbygdskommun som Bräcke. Vetskapen om vilka som bor i byn gör det lättare att hitta personer med de kompetenser som föreningslivet har nytta av, om det så är att skriva ansökningar, att arrangera konserter eller spela teater. Denna överblick medför även att det skapas en känsla av det är enkelt att gå från idé till handling; man vet vem man ska kontakta för att få den hjälp man behöver. Den geografiska kontexten samspelar därmed med kulturlivets lokala förutsättningar gällande att både ”hitta” medlemmar till föreningarna som att locka publik.

Vidare innebär befolkningsunderlaget i en liten landsbygdskommun att man måste jobba brett och med flera olika aktörer för att realisera sina idéer. Denna samverkan resulterar i att bredda både bilden av och innehållet i kulturen. Det blir en blandning av människor i såväl själva skapandet av kulturen som i de mötesplatser som den ger utrymme till. Utifrån det kan man dra slutsatsen att de förutsättningar som finns i en liten landsbygdskommun bidrar till att kulturen blir inkluderande för fler. Kulturens potential att skapa inkluderande och demokratiska samhällen har kanske därför extra goda förutsättningar på mindre platser där människor generellt sett både möts och samverkar i högre grad än vad som generellt sett görs i städer. Fortsättningsvis blir det tydligt att i Bräckes fall är kulturen en del i att skapa mötesplatser där de naturliga mötesplatserna har försvunnit i takt med att befolkningen och samhällsservicen har minskat. Även fast denna studie har fokuserat på en kommun i en del av landet, är det sannolikt att samma mönster idag går att hitta i andra liknande landsbygdskommuner.

Avslutningsvis lyfter denna uppsats en bild av det lokala kulturlivet i Bräcke kommun. I inledningen till denna uppsats redogjorde jag för ett samtal jag hade med en vän till mig i Ragunda kommun. Bekanta till henne som var nyinflyttade i kommunen hade berättat om deras erfarenhet av att vara både producent och konsument av kultur i en glesbygdskommun. Deras erfarenhet bekräftar av denna studie där det framförallt är de ideella krafterna som producerar kulturen i Bräcke kommun. Det mervärde som det ideella engagemanget medför är framförallt att få ingå i en social gemenskap, vilket ger ett ökat värde av att bo på just denna plats. Just Bräcke kommun kan också utgöra ett gott exempel på där man från kommunens sida har under-

lättat för civilsamhället att driva kultur med hjälp av att det finns en kulturchef som arbetar med kulturfrågor nära föreningslivet. En fråga som uppstår är vad som händer när befolkningen och skatteunderlag fortsätter att minska och kommunen måste göra tuffa nedskärningar och prioriteringar av den kommunala verksamheten? Där kultursatsningar och funktionen som kultursamordnare (som nu inryms i tjänsten som kulturchef) prioriteras bort i förmån för lagstyrd basverksamhet såsom skola och utbildning? När ansvaret för kulturen läggs ännu mer på civilsamhället och där eldsjälarna och det ideella engagemanget inte räcker till? Hur kan man säkerställa en långsiktigt hållbar kultur i landsbygdskommuner som Bräcke? Inte minst för kommunen och invånarna själva, men även för realiserandet av de kulturpolitiska målen som säger att ska ha möjlighet att delta i kulturlivet i hela landet. Ett svar på den svåra frågan är att definiera och uppmärksamma civilsamhällets roll för kulturen och med det säkerställa en långsiktig finansiering. Hur det ska se ut i praktiken är en fråga som lämnas till vidare forskning.

7 Referenser

- Barth, Fredrik (1972). Analytic Dimensions in the Comparison of Social Organizations. *American Anthropologist*, vol. 74 (1/2). ss. 207-220
- Bartholdsson, Örjan & Porro, Roberto (2018). Brokers – A Weapon of the Weak: The impact of Bureaucracy and brokers on a Community-based Forest Management Project in the Brazilian Amazon, *Forum for Development Studies*. DOI: 10.1080/08039410.2018.1427621
- Cohen, Anthony P. (1985). *The Symbolic Construction of Community*. New York: Routledge
- Delanty, Gerard (2003). *Community*. London, New York: Routledge
- Featherstone, M., Scott, L., & Robertson, R. (1995). *Global Modernities*. STAD: Sage Publications Ltd
- Frenander, Anders (2005). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem: diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900-talet*, Hedemora: Gidlund
- Gunnarsdotter, Yvonne (2005). *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap – Den svenska landsbygdens omvandling ur Locknevis perspektiv*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet
- Harding, Tobias (2012). *Framtidens civilsamhälle*. Underlagsrapport nr 3 till Framtidskommissionen. Stockholm: Regeringskansliet
- Hedlund, Gun & Montin, Stig (2009). *Governance på svenska*. Stockholm: Santérus Förlag
- Hela Sverige ska leva (2018). *Kultur i hela landet*. Tillgänglig: https://www.helasverige.se/fileadmin/user_upload/Kansli/pdf/Balansrapport__1_Kultur_2018.pdf [2018-04-12]

- Kajiser, Lars & Öhlander, Magnus (2011). *Etnologiskt fältarbete*. uppl. 2:1. Lund: Studentlitteratur AB
- Kvale, Steiner & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. uppl. 2:4. Lund: Studentlitteratur AB
- Myndigheten för kulturanalys (2017). *Samhällets utgifter för kultur 2016*. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys (Kulturfakta 2017:4)
- Regeringskansliet (2017). Mål för kultur. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/> [2018-05-30]
- Rothstein, Bo (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag
- Rothstein, Bo (2000). Trust, social dilemmas and collective memories. *Journal of Theoretical Politics*, vol 12 (4) ss. 477-501
- Statistiska centralbyrån (2017). *Kommuner i siffror*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/kommuner-i-siffror/#?region1=2305&region2=> [2018-05-31]
- Statistiska centralbyrån (1977). *Folkmängd 31 dec 1950-1975 i län, kommuner och församlingar enligt kommunindelningen 1 jan 1976*. Stockholm (digitaliserad 2010)
- Stenbacka, Susanne (2012). *Byanätsprocessen – teoretiska utgångspunkter för att förstå det lokala ledarskapet*. Tillgänglig: <http://www.bredbandsforum.se/Documents/stenbacka.pdf> [2018-05-16]
- Sveriges kommuner och landsting (2008). *Kultur i det hållbara samhället*. Tillgänglig: <https://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/5164.pdf> [2018-04-27]
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten (2007). *Att fråga och att svara: samhällsvetenskaplig metod*. uppl. 1:3. Malmö: Liber AB
- Westholm, Erik & Waldenström, Cecilia (2008). *Kunskap om landsbygden – dags för en ny agenda!*. Institutet för Framtidsstudier (Arbetsrapport 2008:1)
- Wijkström, Filip & Lundström, Tommy (2002). *Den ideella sektorn – organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober Förlag